Írta: Benedek Csaba
2011. december 31. szombat, 10:41 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:08

December 31. Szilveszter

Szilveszter Szent Szilveszter pápa (314-335) ünnepe. Legendáját az Érdy-kódex adja elő. A naphoz, főleg estéjéhez, éjszakájához különösen a református vidékeken számos olyan évkezdő hagyomány fűződik, amelyeket a katolikusok inkább karácsony böjtjén idéznek föl. Így magyarózdi hiedelem szerint a jószágok emberi nyelven most szólalnak meg. Ruhának nem szabad kötélen kiterítve száradnia, különben fel fogja magát akasztani valamelyik családtag. Evés, ivás, mulatozás sem volt. Mindenki iparkodott a templomba, az otthon maradt öregek pedig a tűzre vigyáztak, hogy ki ne aludjék.

Ennek nyilvánvaló oka, hogy a XVII. században a polgári év kezdete Gyümölcsoltó Boldogasszonyról, illetőleg karácsonyról hivatalosan és végérvényesen január első napjához rögződött.

Nevezték *bővedestének* is. Ünnepi szokásai közül legelterjedtebbek a *téltemetés, télkiverés* a nyelvterület északkeleti illetve a Dunántúl középső részén, a
szűzgulyafordítás
az ország több vidékén elszórtan, és a pásztorok, legények, serdülők zajkeltő szokásai szilveszter éjjelén. Ide tartoznak még az
ólomöntés
és egyéb szerelmi jósló és haláljósló eljárások, valamint az időjósló
hagymakalendárium
és bálok rendezése napjainkban falun és városon egyaránt. A szilveszteri szokások ma is a hangos, vidám évbúcsúztatást jelentik. Mikor trombitával, petárdákkal búcsúztatják az emberek az óesztendőt, nem gondolnak arra, hogy milyen ősi gonoszűző, bőségvarázsló mágikus eljárásoknak az emlékei élnek ezekben a szokásokban. Szilveszterkor ugyanis különösen éjfélkor fontos szerep jut a zajkeltésnek, melyet neveznek
kongózásnak, csergetésnek, pergőzésnek, nyájfordításnak
is.

Szilveszter a polgári év utolsló napja, az új esztendőnek pedig a vigílliája. Régi hódmezővásárhelyi találós kérdés:

"Halott minden háznál, de nem harangoznak,
A halottas háznál nem is siránkoznak.
Amely napon megholt, el is temettetett,

S másnap a halottnak gyermeke született."

Mezőpanit református magyar népének temetőjárása az új esztendő beállta előtt, vagyis az éjszakai harangszó előtt történik. Ilyenkor mindazok kimennek a temetőbe, akiknek az elmúlt esztendőben halottjuk volt. Meghívják ismerőseiket is, akikkel zsoltárokat és más énekeket énekeltetnek a sír fölött. Utána a gyászolók hajlékában vendégség: kalács és bor kerül az asztalra. Ha a harang megszólal, az egész falu a templom elé megy, ahol ünnepélyes harangzúgás mellett az óesztendőt siratják el. Eléneklik a *"Tebenned bíztunk eleitől fogva"* kezdetű éneket. A kivilágított toronyból a gyerekek csillagszórókat dobálnak. A zsoltár végeztével a tiszteletes hálaadó beszédet mond, majd áldásért, lelkierőért könyörög az új esztendőben. Magyarózd legényei, fiatal házasemberei éjfélkor a templomtoronyban első harangoszóra az óévet búcsúztatják, másodikra pedig az új esztendőt köszöntik, közben énekelnek is. E hagyományok archaikus gonoszűző célzata kétségtelen.

Ököritófülpösön a faluban több helyen is készítettek fánkot lányos házaknál. Bele karikagyűrűt tettek. Ha sütés után lány vette ki a gyűrűs fánkot, az férjhez is ment a rákövetkező esztendőben.

Irodalom:

Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium I. Bp. 1977. 112-114.

Kiss József: Szerelmi babonák, 1989.

Magyar Néprajzi Lexikon 5. (Főszerk: Ortutay Gyula), 1982. 43.

Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság (főszerk: Dömötör Tekla), 1990. 261-264.